

עשרה בטבת וחורבן ירושלים – חינוך לשוני

כיצד מביעים תמיכה ועידוד?

הזיקה בין נושא היחידה של חינוך לשוני ליחידת התכנים

חורבן ירושלים נתפס בתודעה היהודית המסורתית כאחד האסונות הגדולים ביותר בתולדות העם היהודי. יחידת התכנים העוסקת ב"עשרה בטבת וחורבן ירושלים" מתמקדת בסבל של תושבי ירושלים בזמן המצור שקדם לחורבן ירושלים ובית המקדש (גם הראשון וגם השני). בזמן משבר זקוק כל אדם למילות עידוד. יחידת החינוך הלשוני מתמקדת בהיבט זה של השפה. לא תמיד קל למצוא את מילות העידוד והתמיכה אשר יחזקו את רוחו של הזולת החש ברע.

ברמה הערכית, היחידה מעודדת את התלמיד להביע תמיכה ועידוד לחבר בשעה קשה. ברמה הלשונית היא חושפת את התלמיד לרטוריקה של תמיכה ועידוד ומשלבת לימוד של ביטויים שכיחים מעולם השיח של המקורות היהודיים וכמו כן לימוד של ביטויים מודרניים מעולם השיח של התקשורת הבין – אישית.

הזיקה בין יחידה זו לתכנית הלימודים בחינוך לשוני

החינוך הלשוני בבית הספר היסודי מכוון לכך שכל תלמיד ותלמידה יוכלו להשתמש בשפה לצורכיהם, על פי בחירתם, בהתאם לתחומי העניין שלהם ולפי הנסיבות" (תכנית הלימודים בחינוך לשוני, משרד החינוך תשס"ג, עמ' 11).

לאחר הנחיה כללית זאת, התכנית מפרטת את מטרות החינוך הלשוני בבית הספר היסודי. בין היתר היא מציינת את המטרות הבאות: התלמידים "יוכלו להשתמש בשפה הדבורה והכתובה למילוי צרכים תקשורתיים: לשוחח, להבין ולהעביר מידע בלשון העברית גם אם אינם דוברים ילידיים של השפה" התלמידים "ייעזרו בשפה לצורך ביטוי העולם הפנימי ולפיתוח מודעות עצמית" (שם, שם).

בנוסף, התוכנית מדגישה את החשיבות של חשיפה לביטויים "שהם חלק מהמורשת התרבותית היהודית", ולאפשר "שליטה במטבעות לשון, ניבים וביטויים מהמקורות" (ראו הישג מס' 7).

על כן ביחידה זו, נכיר ביטויי תמיכה, עידוד ואמפתיה המאפשרים יצירה "של קשרים בין אישיים ושמירה עליהם" תוך כדי חשיפה של ביטויים עבריים עתיקים (הישג מס' 7) ו"תרגומם" לעברית המודרנית (הישג מס' 8).

מהלך ההוראה ונקודות להעמקה

חלק א : מילים תומכות

1 דברי המבוא של הבלש

דברי המבוא של הבלש מציגים את נושא היחידה: הבעת עידוד ותמיכה. הם גם מושכים את תשומת לב התלמידים לדו-משמעות של הביטוי "מילים קשות".

2 המכתב של יהודה

המכתב (המופיע בעמ' 73 בחוברת התלמידים) כולל ביטויים של תמיכה ועידוד. תחילה נתמקד בלימוד של ביטויים אחדים. נתמקד בחמישה ביטויים: "צר לי", "אני תקווה", "יישר כוח", "מי יתן ותפילותינו יענו", "חזק ואמץ" (משימה 1). נבקש מהתלמידים לעמוד על המשמעות של כל אחד מהם בהסתמך על ההקשר בו הם מובאים.

חמשת הביטויים המוזכרים לעיל הם ביטויים אופייניים לשפת המקורות. עתה נזמין את התלמידים לתרגול נוסף. במשימה 2 על התלמידים לנחש כיצד ניתן "לתרגם" את הביטויים בעברית מודרנית. מטרתה של פעילות זו אינה רק לבדוק כי התלמידים הבינו את הביטויים אלא גם ללמד אותם ביטויי עידוד ותמיכה שיוכלו לשמש אותם כיום.

הצעה להרחבה

ניתן להתייחס לרבדים של השפה העברית ולהתפתחותה לאורך הדורות (משימה 2) במטרה להציג אותה כיצירה אנושית חיה. עוד ניתן להביא דוגמאות להתפתחות השפה דרך יצירה של מילים חדשות שנוצרו בעקבות המצאתם של חפצים חדשים כגון: רכבת, מחשב, מקלדת, מקרר ועוד.

במכתבו יהודה אינו רק מעביר חדשות על מה שקורה בכפר בו הוא גר אלא על מה שקורה בארץ בכלל. הוא גם מתייחס לאירועים שאירעו בירושלים. נבדוק איזה מידע ניתן לדלות מן המכתב (משימות 3 – 6). שלב זה חשוב מכמה סיבות:

- זהו תרגיל בהבנת הנקרא – הבנת המשמעות הגלויה והסמויה של הטקסט (הישג 4).
- זהו תרגיל בהפקת מידע מטקסט כתוב (הישג 5) שמטרתו העיקרית אינה דווקא העברת מידע.

שלב זה הוא שלב מקדים לבירור השפעת המכתב על אביתר. דבריו של יהודה מראים כי הוא מתעניין באמת במה שקורה בירושלים ומסוגל להבין את מה שידידו עובר.

עתה נעמוד של השפעת המכתב על אביתר. להלן כמה תשובות מנומקות אפשריות למשימה 7

אביתר חושב:
"אני מרגיש שאני חשוב לחברי"

כאשר הוא קורא:
"כל מחשבותינו עמכם",
"אביתר, אחים אנחנו, אינכם לבד"
"אני מזמין אותך ואת משפחתך..."

אביתר חושב:
"אני מרגיש שחברי מאמין
שהמצב יסתדר. זה נותן לי
תקווה"

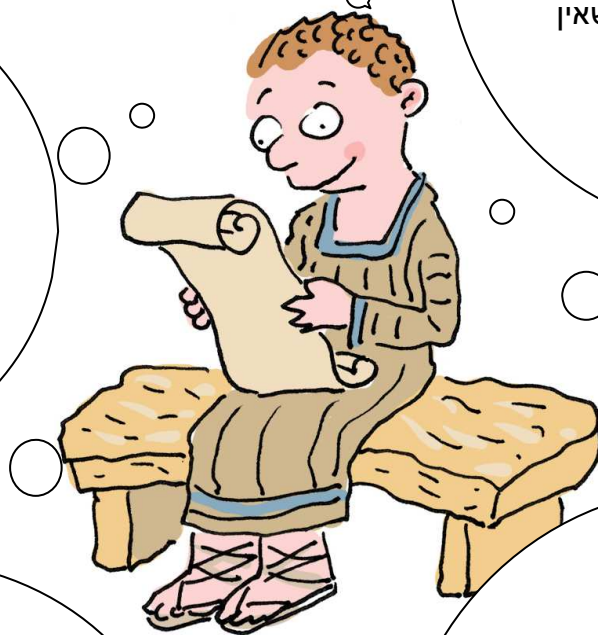
כאשר הוא קורא:
"אני בטוח כי עוד יבואו ימים
טובים עליכם"

אביתר חושב:
"אני מרגיש שחברי באמת
מנסה להבין את הקשיים
שעברתי"

כאשר הוא קורא:
"ודאי חשתם בודדים גם
בעת המצור וגם בעת
הלחימה", "אני חושש שאין
אתה מאמין שחיי יחזרו
לקדמותם"

אביתר חושב:
"אני מרגיש שחברי
מאחל לי דברים טובים
בעתיד"

כאשר הוא קורא:
"מי יתן ותפילותינו יענו
ותשבו בשקט ובשלום",
"חזק ואמץ".

אביתר חושב:
"חברי לא רק שולח לי מלות
עידוד, הוא גם מציע עזרה
מעשית לי ולמשפחתי"

כאשר הוא קורא:
"אני מזמין אותך ואת
משפחתך להתארח בביתנו
בכפר..."

אביתר חושב:
"חברי מזכיר לי שהצלחתי
להתמודד עם קשיים בעבר, עכשיו
אני מרגיש שאצליח להתמודד גם
עם המצב בעתיד"

כאשר הוא קורא:
"זכרו כי גיבורים אתם וכוח
בידיכם! הלא שרדתם את תקופת
המצור הקשה! הלא עמדתם על
הגנת ירושלים בירת קדשנו
בגבורה!..."

רצוי להבהיר כי מעבר לביטויים של עידוד ותמיכה, מכלול הנאמר במכתב תורם ליצור תחושה זאת. הניסיון של יהודה לעקוב אחרי האירועים, לדמיין את הסבל של ידידו, לתת לו כוח ולהזמין אותו; כל אלו הם סימנים של חברות ואכפתיות אמיתיות. כל אלה יוצרים את התחושה כי המילים של יהודה אינן "סתם מילים" אלה ביטוי לאכפתיות אמיתית.

חלק ב : חיבור אישי של התלמידים לנושא

התלמידים מתבקשים לחשוב על מצב שבו עודדו חבר, ועל מצב שבו הם היו זקוקים לעידוד. (שאלות המחשבה בעמ' 77). השאלות הללו מעלות את האפשרות שהבעת עידוד לא תמיד עוזרת. לעתים, למרות הכוונות הטובות, הבעת עידוד אינה עוזרת לאדם במצוקה – אולי כיוון שהמילים לא התאימו למצב, אולי כי המצוקה קשה, והאדם היה זקוק לתמיכה מסוג אחר באותו הזמן.

משפט סיום

משפט זה, כמו כל משפטי הסיום של יחידות החינוך הלשוני, סוגר את היחידה ומזכיר בקצרה במה היא עסקה. הפעם המשפט הוא מעין סיסמה: "מילה טובה לידיד במצוקה תיתן לו המון תמיכה"

